

(Nukelta i 3 psl.)

Antanina Garmutė

ALKUPĖNAS

Dokumentinė apybraiža iš spausdinamos
knygos apie partizanines kovas
Lietuvoje „Motinėle, auginai...“

Žalias medžių guotas kelia šakas į dangų tarsi pasiilgęs Amžinybės, į kurią jau iškeliavo kadaise čia stovėjusios sodybos šeimininkai. Gale lauko, pasislėpdamas tarp arimų ir pievų, vinguriuoja į Dubysą mažas upelis Alkūpis. Medžiai ir upės amžinėsni už žmogų. Jie mena mažą berniuką, vėliau paauglį, jaunuolį ir subrandusį vyrą, kuris visą trumpą savo gyvenimą be galo mylėjo šį žemės kampelį Žemaitijos širdyje. Petras Bartkus — Žemaičių krašto partizaninės kovos organizatorius, Priskėlimo apygardos vadas, poetas Alkūpėnas.

Anksčiau beveik nieko nežinojau nei apie jį, nei apie žiaurias kovas prieš bolševikus Žemaitiuose. Sovietinė spauda nuodijo mūsų sąmonę melu, žavėjosi šio krašto komjaunuolių žygdarbiais. Pavieniai rusų kilmės piliečiai ir jų talkininkai buvo vaizduojami kaip lietuvių tautos didvyriai, kurie sėkmingai triuškinsio fašizmą, „buržuazinį nacionalizmą“ ir visa, kas tikrai lietuviška. Netgi lenktyniavo tarpusavyje, didžiavosi savo didžiąja neapykanta. Tautos naikintojai buvo parsišėdėliškai vadinami jos liaudies gynėjais. Rašytojų duoklė sistemai dėl duonos karnio, jeigu ir nepateisinama, tai bent jau suprantama: nelygus medis medžiui, o žmogus — žmogui. Raudonojo teroro ramsčiai jautėsi įtvirtinę okupantų valdžią šimtmečiams ir reikalavo besaikio liaupsio. Besiklausydami šių liaupsų, galėjai pagalvoti, kad Žemaitija gimdė tik kandidatus į komunistinį rojų ir tautos išdavikus bei budelius.

Teroro ir stagnacijos metais pašnibždomis buvo kalbama apie pasiaukojimą, šventą brolių žemaičių kovą prieš okupantus, apie tos kovos masiškumą. Apie Tautos didvyrius — asmenybes, nežinėjusius aiškių grindinių ir Sibiro ledynų.

Man dirbant Lietuvos statybos ir architektūros mokslinio tyrimo institute, bendradarbis ir Sibiro tremties bičiulis Vytautas Stašaitis dažnai prisitardavo apie geriausią savo jaunystės mokslo ir kovų draugą — Žemaitijos partizanų vadą Petrą Bartkų. Su Vytautu mes ir šiaip turėjome apie ką pakalbėti — jis yra vedęs mano mokyklos draugę Albinutę Ožeraitytę. Betgi mėgiamiausia Vytauto tema — apie Petrą ir jo partizanus.

* * *

Dar nereikia nei padavimų, nei legendų. Trys gyvieji atminties šaltiniai srovėna ir neleidžia išblėsti Petro Bartkaus „Sąžinės“, „Žadgailos“ paveikslui. Tai Vytauto Stašaitio — „Simo“ pasakojimas, Petro mylimos merginos prisiminimai ir paties Alkūpėno poezija.

Nei iš širdies, nei iš atminties niekada neįbraukė Vytautas savo jaunystės draugo. Jie susipažino 1941 metų rudenį, įstoje mokyti į Kauno Aukštesniąją Technikos mokyklą. Mokėsi mechanikų kurse. Stašaitis susidragavo su Petru Bartkum ir Vytautu Sinkevičium. Pastarasis priklausė Lietuvos Laisvės kovotojų sąjungai, o Stašaitis su Bartkum kitų metų rudenį įstojo į Lietuvos Laisvės Armiją.

— Priesaiką davėme dviese su Petru Vilkaičio bute, kuris buvo Višinskio gatvėje. Petras buvo labai gabus organizatorius, — prisimena Stašaitis. — Aš per metus laiko į organizacijos veiklą įtraukiau tik tris narius, o jis gimtajame Pakapurnio kaime suorganizavo visą būrį LLA kovotojų. Petras mokėsi pavyzdingai. Gyveno gana vargingai, užsidirbdavo duodamas pamokas. Petras gelbėjo ir draugus, pakliuvusius į gestapą.

1943 metų gruodžio 16 naktį Vytautas Sinkevičius su Algiu Kavaliausku ant Panemunės tilto nuginklavo vokiečių. Grįžtančius namo juos persekiojo vokiečių patrulis. Vytautui Sinkevičiui peršovė koją. Jį paguldė į ligoninę netoli gestapo. Šalia lovos pastatė sargybinių. Petras Bartkus tučtuojau organizavo draugo pagrobimą iš ligoninės. Naktį dviračiu jis nuvažiavo į Pakapurnio kaimą (70 km), atsivarė iš ten arklių su rogėmis. Ketinome sužeistąjį pagrobti ir išvežti į kaimą. Tačiau jį ištikto stabas, buvo aukšta temperatūra. Kūčių dieną draugas mirė. Petro rūpesčiu draugą iškilmingai palaidojome Šančių kapinėse, prie Panemunės tilto. Vytauto bažnyčioje mūsų paprašyta dainininkė Beatričė Grincevičiūtė giedoją „Ave Marija“.

Jaunuolių draugystė, prasidėjusi vokiečių okupacijos metais, tęsėsi. Vytautas Stašaitis

Petras Bartkus — „Sąžinė“, „Žadgaila“ — Priskėlimo apygardos vadas, kūrėją rašęs Alkūpėno vardu.

buvo antrosios oro eskadrilės vado majoro Antano Stašaičio sūnus. Gal tai nulėmė jų pomėgį aviacijai, sklandymui. 1943 metų rudenį keturi draugai: Vytautas Stašaitis, Žiulys, Algis Š. ir Petras Bartkus įstojo į sklandymo mokyklą. Pratybos vyko Kulautuvoje. Bene geriausiai sklandyti sekėsi Petriui — jis vienas pirmųjų pradėjo „kopti į šlaitą“.

Artėjo frontas. 1944 metų birželio mėnesį Petras Bartkus lankėsi tėviškėje, Raseinių apskrityje. Jį, kaip veiklų LLA organizatorių, jau medžiojo rusų diversantai. Į jo namus užėjo kaimynas Venslauskas. Petras buvo kitame kambaryje, kai prie Venslauskio pripuolė ginkluotas pistoletu žmogus ir, palaikęs jį Petru, ėmė tardyti apie LLA veiklą. Petras Bartkus suprato, greitai apsisprendė ir neprašytą svečią iš kito kambario nušovė. Nesaugūs tapo namai Petriui. Tada su juo atsivieškinome. Jis pradėjo slapstyti.

Kalbamės su Stašaičiu apie vėlesnius susitikimus su Bartkumi. Jiedu dar bendravo, palaikė ryšius iki pat Vytauto arešto.

— 1946 metų pavasarį, — prisimena Vytautas, — vaikštinėjau universitete. Prie manęs priėjo Petro mergina Aldona ir perdavė nuo jo linkežimus. Nudžiugau. Apipyliau klausimais. Ji pažadėjo atsakyti į juos vėliau. Ir iš tikrųjų po mėnesio pasakė man adresą Raseiniuose ir slaptažodį. Į mano klausimą, „Ar turit butelį“, turėję išgirsti atsakymą: „Turiu butelio kamštį“.

— Taip Vytautas Stašaitis — „Simas“ pateko pas Raseinių partizanus. Viename

Panevėžio apylinkių partizanai

gražiamе ūkyje buvo įsikūręs Lydzio rinktinės Juozo Čeponio būrys.

— Suradau Petrą. Išsikalbėjome. Paminėjo, kad su Čeponiū nelabai sugyvena. Paskiau nusileidome į didžiulį rūšį po namu. Išbandėme vokišką kulkosvaidį „MC-43“. Veikė gerai. Paleidus pirmąją seriją, kulkos šokinėjo rikšeta, skraidė betono skeveldros. Vakare susiruošėme į žygį. Išėjome dvylika vyrų. Petras davė man savo pistoletą TT. Nakties žygį atlikom ramiai.

Petras Bartkus negėrė, nerūkė, buvo religingas, dvasingas jaunuolis. Labai sąžiningas, pareiingas ir atsargus. Kai kitą kartą Stašaitis — „Simas“ aplankė draugą, rado partizanus apsistojusius kluone.

— Petras supažindino su nauju vadu. Tai buvo atsargos leitenantas Algis Zaskus — „Šalna“. Petras pasakė, kad labai jo nemėgsta ir itaria jį esant KGB agentą. Matėme visi, kad „Šalna“ mėgstą išgerti. Partizanus piktino ir jo laisvas elgeys su viena ryšininke. Vyras rikiuojasi įprastai rytinei maldai, o jie begėdiškai vartalojasi... Stengdamasis įgyti partizanų pasitikėjimą, „Šalna“ drąsiai sušaudė paimtą į nelaisvę sribą nuo Jonavos. Pavardės tiksliai neprisimenu, lyg Urbonavičius.

Paskutinį kartą su Petru Bartkum Vytautas Stašaitis matėsi vėlių 1946 metų rudenį Alėjų kaime, Šienlaukio stotelėje. Lijo. Petras apsupo Vytautą savo nepermerkiama apsiaustu, o pats liko šlapti lietuje. Per ryšininkę Nausėdaitę — „Rasą“ tą apsiaustą vėliau jis grąžino.

— Petras dar paprašė manęs pasirūpinti kapitono Jono Žemaičio — „Vytauto“ sūnumi Laimučiu, nes Kaune staiga mirė Žemaitienė. Laimutis turėjo kokių trejus metukus. Mes trise — Petro draugė Aldona, ryšininkė Nausėdaitė ir aš — atvedėme Laimutį iš Trakų gatvės Giržausko namo pas Nausėdaitės motiną.

1946 metų lapkričio 30 dieną Stašaitį areštavo. 1950 metais Balchaso lageryje jis susitiko Petro būrio kulkosvaidininką. Iš jo sužinojo, kad Petras gyvas ir kovoja Tėvynėje.

— Sugrįžęs iš Sibiro išgirdau, kad Petras žuvs, o Algis Šalna dėsto aukštojoje partinėje mokykloje (dabar mires). Šalna parašė atsiminimus apie Žemaitijos partizanus. Dievai žino, kokia jų vertė. Atidavė juos Panevėžio dramos teatro režisieriui Juozui Miltiniui, kad pastatytų pjesę. Tačiau režisierius griežtai atsakė, kad pagal KGB darbuotojų atsiminimus pjesės nestatys.

* * *

Padubysio šlaituose uogaudami, rieuštauđami 1940-aisiais susipažino Raseinių gimnazijos gimnazistas Petras Bartkus ir atvykusi pas gimines į svečius jauna kaunietė Aldutė Poderytė. Jų nekaltą, beveik vaikišką draugystę ilginiui peraugo į gilesnį jausmą. Traškiša tos meilės istorija. Kai Petras mokėsi Kaune, jie susitikinėjo gan dažnai. Jaunuolis kalbėjo apie aukštus idealus, meilę Tėvynei, jis jau buvo pogrindžio kovos prieš vokiškuosius okupantus dalyvis. Naująją, bolševikų okupaciją, jis sutiko su ginklu, miške. 1944 metų lapkričio 15 dieną laiškė Aldonai jis rašė, kad negalima „nutolti nuo realios tikrovės, kuri šaltu realumu artėja kartu su šalta žiema“. Buvo pati partizaninės kovos pradžia ir jaunus vyrus gavo viltis, kad sulauks iš užjurių pagalbos ir šioje kovoje neliks vieniši. Po rusų pergalės prieš vokiečius, 1945 metų gegužės 30 dieną, Petras rašė: „kelias į laisvę ne rožių žie-

Raseinių apylinkių partizanai: priekyje (kairėje) Senecas — „Slaubas“, du nežinomi; stovi (iš kairės) Antanas Bakšys — „Klaifūnas“, „Senis“, nežinomas, kapitonas Milaševičius — „Ruonis“, nežinomas, Antanas Liesis — „Idenas“.

„Simas“

dais, bet aštriaisiais dygliais klotas. Tikiuosi, kad dar kartą teks praleisti karo audrą“.

Jie vis tikėjosi. Laukė pagalbos iš demokratijos gynėjų pasivadinusios valstybės. Atsiminkim, kad karalius Lyras praregėjo tik netekęs karūnos, apakintas ir vienišas dykumoje. Graikų filosofas Demokritas, sulaukęs šimto metų, pats išsidūrė akis, sakydamas, „kad geriau matyti“. Gi mūsų partizanai daugiau nei dešimtmetį liejo ir liejo kraują, kol ištikino, kad jų viltys sulaukti tariamos pagalbos iš svetur beprasmiškos. Jie ėjo į miškus ir žuvo kovodami. Gatvės grindinių raudos nenustelbė eterijje melą sėjančių balsų: „Laikykitės! Kovokite! Išvaduosime balandžio 1-ąją. Ateisime jau 15-ąją“... Taip per atstumą žudė mūsų tautą tie, kurie neturėjo nė gramo lietuviškojo patriotizmo ir nė miligramo islandiškos drąsos ir doros.

Petro laiškų Aldona gaudavo per partizanų ryšininkes. Buvo prašoma arba juos sunaikinti, arba gerai paslėpti. Laiškai išliko. Retsykiais — kartą arba du per metus — jie pasimatydavo. Susitikimai buvo sunkūs. Aldutė atvažiuodavo pas tetą. O iš ten kaimų ir pamiškių keliais ryšininkės vedavo ją dešimt ar dvidešimt kilometrų. Buvo net susirgusi plaučių uždegimu. Aldona prisimena:

— Aš iš vaikystės buvau silpnos sveikatos. O čia neretai tekdavo eiti per sniegynus, nakvoti palapinėse. Bet taip norėjosi pasimatyti, pakalbėti apie ateitį — juk mudu tikėjome, kad ji bus bendra ir graži. Mylėjome mes vienas kitą nekaltą jaunatviška meile, net pasiūčiuoti drovdavomės — taip jau buvome auklėti.

Rizikavo Aldona, važiuodama į šias keliones. Matė sunkų partizanų gyvenimą miške. Tačiau ir Kaune Aldonos, Lietuvos savanorio, policininko dukters, gyvenimas nebuvo saugus. Nepaisant to, Aldona, dirbdama Universiteto kadrų skyriuje, kiek galėdama padėjo žmonėms: išduodavo fiktyvias pažymas, iš bylų išplėšdavo kompromituojančius dokumentus.

O partizanas rašė laiškus. „Laimė prabėga minutėmis, vargas nusidriekia metais“. Jų vargu nebuvo matyti pabaigos. Petras nepasinaudojo galimybe pasitraukti į užsienį. „Nepalaužė vargai ir pavojai — už Tėvynę ir mirt nebaisi!“ — rašė jis eilėraštyje, kurį visą gyvenimą išsaugojo vilnietė Aldona Balušienė. Jis buvo skirtas jai ir prasidėjo prasingu posmu:

Dar tuomet, kai pro beržą skarotą
Mums atrodė gėlėtas dangus,
Supratau, kad širdis valdo protą...

Brolis ir sesuo partizanai Albertas ir Albina Norkai, kilę iš Batakių. Kovojo „Vytenio“ - Ivanausko būryje. 1946 metų nuotrauka. Brolis žuvo, sesuo gyvena Kaune.

— Norėčiau dabar nors prie jo kapo pastovėti, pakalbėti su juo, ten gulintiu, — kalba Aldona. — Geresnio žmogaus už jį neįsivaizduoju. Bet kur jis, tas kapas?

Kapo nėra. Likę doro žmogaus, kovojusio ir žuvusio už Tėvynę amžinoji garbė ir trumpo gyvenimo, švystelėjusio meteoru, ryškus skrydis. Likę gyva dvasia, įkūnyta poezijos eilutėse, jo lyriniam dienoraštyje. Petras mėgo rašyti dainuojančią poeziją. Mylėjo gyvenimą ir žydinčias obelis tėvo sode. Labai mėgo gėles ir matė jas visur, netgi Tėvynės danguje.

Eilėraštyje „Motinai“, rašytame per 1945 metų Kūčias, poetas guodžia raudančią, iš namų išvarytą mamą. Prašo jos neraudoti, kai žus sūnus, skindamas į laisvę kelią. Tai bus jo auka Tėvynei. Atsisiviekindamas su mylima mergina, jis numato rūšią ateities perspektivą:

Klajosiu Tėviškės laukuose,
Juos drąsiai ginsiu kovoje.
Ir vienakart gal sužinosi,
Kad aš jau ties NKVD...

Eilėraštyje „Sesei“ dėkingas poetas apdainuoja tuos takus, kuriais saugiai vaikšto partizanai — jų neįsivaizdavė sesė — ryšininkė. Kankinama. Niekinama. Ir nors:

Tave atskyrė šaltos grotos,
Už jų Tu karžygė likai...

Impulsyvus (ir pranašiškas) Alkūpėno eilėraštis „Tėvynei“. Dėl Tėvynės ir jos vaikų jam jokia auka nebaisi. „Niekada, — ar verkiu, ar juokiuos, ar dainuoju, nepamiršiu Tavųjų vargų“, „Net sapne apie laisvę svajoju“ — jautriai prisipažįsta poetas. Ir čia pat su kartėliu sako, jog kai tauta bus laisva — „atsiras daug balsingų kovotojų, siekiančių naudoti ir pinigų“. Jis vadina juos parazitais.

Petras Bartkus — Priskėlimo apygardos vadas („Sąžinė“, „Žadgaila“) — poetas Alkūpėnas ir du jo bendražygiai: šiauliškis Vytautas Šniolis („Svajūnas“) ir jurbarkiškis Bronius Liesis („Naktis“) — poetas Egliš, vykdydami svarbią užduotį, 1949 metų rugpjūčio 13 dieną žuvo, išduoti Radviliškio rajono Užpelkių miške.

Vytauto Stašaičio teigimu, Petras Bartkus parašė tekstą plačiai žinomai dainai „Enkavediste, ką darai, ko mano tėviškę lankai“... Tai todėl po tų apsilankymų, po penkiasdešimt metų trukusios raudonosios audros, už Raseinių ant Dubysos užtekėjus laisvės saulei, tik keli vieniši medžiai Alkūpėno tėviškėje kelia rankas į gėlėtą Lietuvos dangų.

Katilius ir Dorfmanas stebino amerikiečių publiką

DALIA KUČENIENĖ

Jei 1992 metais smuikininkas Raimundas Katilius užkariavo publiką New York'e, Carnegie Hall, tai šiais metais kartu su pianistu Leonidu Dorfmanu ryškiai triumfavo Illinois, Indiana ir Michigan valstijose, amerikiečių koncertų salėse. Per dvidešimt dienų buvo atlikta keturiolika koncertų.

Tai pirmas įvykis, kada du Lietuvos menininkai plačia koncertų serija ne tik garsino Amerikos publikai Lietuvos vardą, bet kartu pasitarnavo amerikiečių organizacijoms. St. Joseph, Indiana, gimnazijos mokiniai šią vasarą yra kviečiami orkestrinėms gastrolemis į Austriją ir Vokietiją. Koncertai buvo ruošiami sukelti kelionei lėšas. Mokiniai, tėvai, mecenatai buvo užburti, publika net nesulaukusi pabaigos po kai kurių kūrinių sustojusi kėlė ovacijas. Po koncerto įvykusiame priėmimo mokinių styginis kvartetas, pagerbdamas menininkus, grojo klasikinius kūrinius. Vadovybė pakvietė menininkus sugrįžti kitą pavasarį. La Porte, Indiana, simfoninio orkestro direktoriatas, kuris globoja vieną iš koncertų, susilaukė iš mecenatų keturis tūkstančius dolerių paramos ir angažavo Katilių ir Dorfmaną ateinančiam sezonui. Po įvykusio koncerto Sawyer, Michigan, Flynn teatre, vietos spauda dėkojo menininkams, padėjusiems atidaryti duris naujai restauruotoms teatro patalpoms, kur išgirdo imponantišką programą. Ne vienas klausytojas išreiškė nuostabą, nesitikię tokio virtuozizmo.

Fushi ir Baum, garsios Stradivarių organizacijos pirmininkas, pasiklausęs Katiliaus įrašų, patikėjo jam 17-ojo šimtmečio Antonio Stradivarių smuiką, kuris vienu metu buvo Duškino nuosavybė, smuikininkas, perrašiusio I. Stravinskio sonatas. Pirminkas, atvykęs į Ganz auditorijoje suruoštą koncertą, pareiškė, kad „tokių smuikininkų kaip Katilius nebeturime, tai senosios Rusijos mokyklos virtuozai, kurie visa aistra, be rezervų, atsiduoda muzikai“. Pats siūlė suorganizuoti koncertus, taip pat siūlė smuiką ir kitoms gastrolemis. Aišku, tai susieta su reklama organizacijai, bet drauge ir neeilinis laimėjimas Lietuvos smuikininkui, patikint jam instrumentą, kuriuo yra naudojosi ir naudojami pasaulinės garsenybės. Klausytojai, turėję progą išgirsti šį Stradivarių — nepamirš istorinio išgyvenimo.

Dėl savaitgalių ir laiko stokos įvyko tik du koncertai lietuvių salėse, Pasaulio lietuvių centre,

Raimundas Katilius

Algimanto Žižiūno nuotrauka

Lemont, Illinois, kuriuo rūpinosi Lietuvių dailės muziejaus direktorė Dalia Šlenienė (tą vakarą buvo sukelti pirmi penki šimtai dolerių Pasaulio lietuvių centro naujam fortepijonui), ir lietuvių evangelikų liuteronų Tėviškės parapijoje, Čikagoje. Šiuo koncertu rūpinosi parapijos valdyba, vyskupas Hansas Dumpys ir Aldona Buntinaitė. Taip pat įvyko koncertas Maria High School, Čikagoje. Muzikė seselė Teresė Papsytė galvojo, kad tai reta proga moksleivėms išgirsti Lietuvos iškilus menininkus. Iš moksleivių jaunatviško entuziazmo buvo ryšku, kad jos nuširdžiai džiaugėsi koncertu, galbūt pirmą kartą išklausančias klasikinio repertuaro.

Trijų valstijų vietos spauda parodė daug dėmesio, kai kur per visą puslapį reklamuodama koncertus, o kai kuriais atvejais skirdama net dienraščio pirmus puslapius nuotraukoms ir pašnekesiams. Šioj reklaminij srity pasidarbavo Emilijus Hollenderis, kuris yra daug sumanumo parodęs, reklamuojant amerikiečių tarpe dailininką Viktorą Petravičių, ir su JAV LB Kultūros taryba per praėjusį Mokslo ir kūrybos simpoziumą suorganizavęs nepamirštamą rekordinį skaičių (16) lietuvių dailininkų parodų.

Katiliaus ir Dorfmano koncertai buvo kelių radijo stočių užrašyti ir Velykų sekmadienį išties transliuoti tris valstijas apimančiomis bangomis. Tai

nejkainojama Lietuvai reklama. WFMT stotis pastoviai reklamavo Čikagos miesto bibliotekoje vykstantį koncertą, paminėdama, kad Katilius gros Stradivarijaus smuiku. WNUR stotis, kuri transliuoja iš North-western universiteto patalpų, paruošė pusantros valandos programą, skirtą moderniai muzikai. Čia Katilius su Dorfmanu pasisakė apie moderniuosius lietuvių kompozitorius ir apie amerikiečio C. P. First Katiliui parašytą kūrinių. Tose pačiose kėdėse neseniai sėdėjo — Čikagoje besilankantis kompozitorius Pierre Boulez ir Čikagos simfoninio orkestro dirigentas Daniel Barenboim. Stotis pasiskelbė, kada pokalbis bus transliuojamas. Taip pat daug dėmesio menininkams skyrė Rytmečio ekspreso ir Vairo direktorius Raimundas Lapas, Margučio vedėjas Petras Petrutis ir Amerikos lietuvių radijo vedėjas Anatolijus Slutas.

Įvairiose salėse įvairūs kompozitoriai, dirigentai ir muzikai dėkojo lietuviams menininkams, tuo pačiu atsikvėpimu ištardami Heifetz'o, Stern'o, Paganini, Perlman'o ir Katiliaus vardus.

Amerikiečiai kompozitoriai ir muzikai suruošė atsisveikinimą. Įėjus į patalpą, nedegė nė viena elektros lemputė, tik liepsnojo koks šimtas žvakių. Simboliškai norėjo jie padėkoti menininkams, atvežusiems tiek daug kūrybinės šviesos... Buvo siūlomi nauji planai: suruošti trijų dienų konfe-

renciją — skirtą Rytų Europos kompozitoriams, muzikams ir menininkams.

Buvo suruošta lietuvių atsisveikinimo vakarienė Seklyčioje, Čikagoje, kurioje dalyvavo kultūros-muzikos gerbėjai ir lietuvių fondo valdyba. Prie įvykio pasisiekimo nuširdžiai prisidėjo: Birutė Jasaitienė, Alė Stepovičienė ir Stasys Baras. Susirinkusiųjų ir lietuvių fondo finansaiškai buvo paremti menininkų reprezentaciniai koncertai Amerikoje.

Muzikos kritikas R. Dure *Argus Herald* po koncerto rašė: „Publika išgyveno dviejų virtuozų koncertą, jie sugebėjo groti kaip vienas, nepaaukojant muzikiniu integralumu. Solo pasazai plaukė iš smuiko fortepijono link ir vėl atgalios, publikai net nebejauciant, kad įvairavo instrumentai“.

Šiuo metu, kai išeivija ieško naujų veikimo iššūkių, lietuvių profesionalų pristatymas amerikiečių publikai galėtų būti kaip viena iš egzistavimo prasmų. Šia linkme reikėtų puoselėti, organizuoti ir veikti — garsinant Lietuvos vardą. Labai taikliai vienas amerikietis žurnalistas pažymėjo, kad tokie menininkai yra mūsų tautos kultūriniai brangakmeniai (cultural jewels).

Buvusių koncertų dalyviai rinkosi ne iš pareigos ar kokių sentimentalumo jausmų, o grynai tam, kad išgyventų muziką. Tai atlikėjams yra pats didžiausias įvertinimas ir universalus pripažinimas.

Tokie ar panašūs kitataučiams renginiai galėtų nešti tautai daugiau garbės, negu nežinia kur aklųjų ir nebylių akligatvin vedanti politika. Viena iš pokalbių su amerikiečių žurnalistu Raimundas Katilius pasakė: „Politika niekada neįtaigauja meno, nes meną kuria menininkai“. Nemeluotas menas visada buvo ir visada liks galingas ir stebuklingas.

Pokalbis su Virgilijum Noreika

(Atkelta iš 1 psl.)

garso scenose. Gi Lietuvos reprezentacijai, šį pasikalbėjimą vedusio nuomone, tai būtina.]

— Yra pasklidusi nuomonė, jog operos solistai nemėgsta dainuoti, pavyzdžiui, Schubert'o dainų. O kaip Jūs?

— Aš dainuoju ne tik Schubert'o, bet ir kitų kompozitorių „leaders“, kaip kad turbūt jūs

Alvydas Bausys

PAKELIUI

I

*Plėšrioji atmintis kabinasi nagais
i daiktus, įvykius ir žmones,
lyg bitė, siuvanti po pievą
nuo vieno žiedo kuo greičiau
prie kito, paskui — i avilį atgal,
kol pieva žydinti jos neatstūmė.*

II

*Daug vaikų ir žmonių ir senelių
iš kraštų tolimu ir pakrantės
žvejų palikuonių renka gintarą
lašas po lašo... Bet kurgi jie
renkasi tam, kad atkurtų
kadaise sugriautus gintaro rūmus?*

III

*Kaip Saulė teka tik už savojo
vienintelio dangaus, taip meilė
neatleidžia nusivylusiems ir vėjas
brėkštant taip liūdnai nutyla, tarsi
negero kažin ką pasakęs būtų.
— Ar sušalai..?*

IV

*Kas gi šaudo per šitokią vėją
iš lanko — čia reikia ginklų
sunkesnių...! Vakara, pažūrėjus
i mus, Saulė rausta iš gėdos,
manydama — Kas gi bus? —
kai užleis horizontą tamsai.*

V

*Akmenukai po Saule amžiams
lieka tokie, kokius juos išplovė
jūra. Tik patys jauniausi ne-
atskiria jų akimis nuo gintaro.
O iš bevardės žemės pėdos šaltinis
teka, o vanduo skaidresnis net už
Saulės zuikio akį.*

VI

*Ir džiaugsmas neštis troškulių
ir būti alkanams ir eiti, tik eiti
tuo keliu, kur rodo vėda link
pirmųjų girtuoklės uogų
apsvaigintos giraitės; jų kvapas
pirmas kreipinys: Ar sušilai..?*

VII

*Ir štai dabar iš nerūdijančių
šarvų du raudoni gaidžiai vis
lesa pernykštes sėklas tyliai
mirusiųjų obuolių. Tai laisvė
turėti save ir laisvė nebūti, —
vienintelė akmenų patirtis...*

VIII

*Tėra vienintelis užraktas prie
išsvajotosios tuštumos,
nes eidamas pirmyn dar nežinai,
nuo ko ir kam reikės tau
perduoti linkėjimus
šaltajam sapne sutiktiesiems.*

NOSINĖ

*Sukruvinta niekieno nosinė
ant laiptų Vilniaus stoty, kur
aukštyn ir žemyn kas
minutę prasilenkia koksai
tūkstantis buvusių ir
būsimų keleivių, ji dabar
panaši i drugelį, nespėjusį
sudžiūti savo traukinį,
bemojuodama išvykstantiems
amžiniams rusų naujokams,
sugrįžantiems iš šiltų kraštų
pas išbadėjusias keikūnes
savo motinas, galgi duos
jos palest nors saulėgrąžų,
nes jau ima sukti vidurius
nuo vokiško Pedigreenpall,
kai užkandi pabaltietišką
naminukę — oi, kaip norisi
verkti arba nors pasišaudyt...*

*Sukruvinta niekieno nosinė
mėtos ant laiptų stoty,
panaši i drugelį,
sudžiūvusį amžinos
gimnazistės — istorijos —
vadovėlyje; ak, tos
senmergės, tik pamanykit,
apsiverktų pakėlusios —
bet jinai, kekšė Istorij^o,
ne: ką tik baigėsi
menstruacijos, galima bus
pasilinksinti su
nuvorišais, ta pati
naminukė ir tas pats
„šuns džiaugsmelis“...*

*Tai kokia čia poezija,
jeigu gauni i nosį netgi
už tai, kad tuščios kišenės..?
Tai kokia čia istorija,
jeigu naktį pašals ir
krvinoji nosinė
ant laiptų Vilniaus stoty
sušals ragan, bus nuspirta
šalin, aukštyn arba žemyn...
Tai koks gi čia drugelis —
Kas gi laukia pavasario,
nugulęs visiems skersai tako?..*

* * *

*Stebėjimas — tai stabligės ištiktas
pavydas viskam, kas už lango,
už upės, už miško ribos,
viskam, kas po laiko drabužiais,
po nuleistais vokais ir po oda...*

*Tai — nukritus ant žemės ranka,
tai skruzdžių gyvenamas paukščio
sparnas kur nors atokiau
nuo pelkės draustinio ribų, tai
sargas, nusitaikęs i savo šešėlį.*

*Ką gi mato tos amžiais laukiančios
akys, mėnulio rūke praradę spalvas?
Kas gi laiką matuoja vien šešėlio
ratu, vien aplinkui save, kur jau
nieko nėra, dar nėra, arba — nebe-
bus?*

*Alvydas Bausys yra baigęs Maskvos
VGIK'ą, kino scenarijaus specialybę. Dirbo
Lietuvos kino studijos Dokumentikos skyriuje.
Šiuo metu yra Valstybinio dramos teatro
Vilniuje Literatūrinės dalies vedėjas. Yra
sukūręs vieną pjesę, kuri buvo pastatyta Vals-
tybiniame dramos teatre, Vilniuje.*

Raimundas Katilius ir Leonidas Dorfmanas

turėjote mintyje. Mano repertuare yra Grieg'o, Schumann'o, Mahler'io, Brahms'o ir kitų „leaderiai“. Aną kartą Čikagoje gi dainavau Schubert'o „Serenadą“. Esu įdainavęs berods 500 jų radijui, o šiaip jų esu dainavęs jau daugiau kaip tūkstantį. Tad ir šis žanras man ne svetimas.

(Su Virgilijum Noreika kalbėjosi Vytautas Radžius.)

KNYGA APIE PASVALĮ

Pasvalys įkurtas 1497 metais, todėl nebe už kalnų miesto 500 metų jubiliejus. Jį pasitinkant yra ruošiamą knygą, kuri, pasak Pasvalio rajono valdytojo pavaduotojo kultūros reikalams Albino Kazlausko, galėtų vadintis „Pasvalys: kraštas ir žmonės“ arba „Pasvalio kraštas“. Knygos sudarytojai būtų: E.

Matuzevičius, A. Kazlauskas, galbūt ir istorikas E. Motieka. Būsima knyga rašinius jau įteikė arba baigia: A. Miškinis, E. Vodzinskas, P. Vasinauskas, P. Mikelinskaitė. Į prašymą parašyti apie savo kelią į kūrybą ir kūrybos apžvalgą per tėviškės prizmę pirmasis atsiliepė E. Matuzevičius. Jis parašė ir apie B. Brazdžionį, ir kaip jo poezijoje atsispindi tėviškė.

Dainininkui Stasiui Povilaičiui — aukščiausias įvertinimas

EDVARDAS ŠULAITIS

Lietuvos estrados karaliumi vadinamas dainininkas Stasys Povilaitis yra gavęs daugybę pažymėjimo ženklų bei premijų. Šis 47 metų amžiaus dainininkas, profesionalioje scenoje dainuojantis jau 25 metus, užkopė ilgą kelią savo karjeros laiptais ir visą laiką jį lydėjo sėkmė. Ypač po to, kuomet jis susibūtiavo su „Nerijos“ ansambliu (jame išdainavo 11 metų) ir čia pasiekė savo šlovės viršūnę. Tada jis tapo „Vilniaus bokštų“, lenkų dainos konkurso, Baltijos kraštų konkurso — „Liepojos gintaro“ laureatu. *Jaunimo gretų* žurnalo skaitytojų 1974-1975 metų laikotarpio išrinktas į populiariausiųjų Lietuvos žmonių dešimtuką (šalia krepšininko Modesto Paulausko, operos solisto Virgilijaus Noreikos, rašytojo Justino Marcinkevičiaus). 1992 metais jam buvo įteikta Antano Šabaniausko premija, kurią iki šandien Stasys Povilaitis labiausiai vertina.

Tačiau šių metų vasario mėnesį iš Lietuvos atėjo žinia, kad Stasys Povilaitis apdovanotas dar viena nauja premija. Šią premiją plačiai pažymėjo Lietuvos spauda kovo mėnesio pradžioje. Ta premija dainininkui paskirta „už lietuvių nacijos formavimą“. Apie tai *Lietuvos ryto* dienraštyje buvo taip rašoma:

„Didžiudomasis ir branginamas A. Šabaniausko premija, Stasys Povilaitis dar nežinojo, kad tai — antrą kartą į šlovės vieškelį įžengusio artistas tik pirmas įvertinimas. Liaudyje jau

Stasys Povilaitis per savo koncertą Akademiniame dramos teatre, Vilniuje, šių metų sausio 31 dieną. V. Kapočiaus nuotrauka

seniai kaupėsi ir koncentravosi begalinis meilės ir sentimentų debesis, kuris anksčiau ar vėliau turėjo praplūpti. Tai ir buvo Naujosios komunikacijos mokymosi (NKM) metinė premija „Gintarinė palmė“, kurios pini- gė išrašė — 1,000 litų, lietuvių nacijos formavimą“.

Tokiu būdu vasario 27 dieną

Vilniaus senamiestyje esančiame viename populiariausių sostinės klubų „Lange“ Stasiui Povilaičiui buvo įteiktas pats aukščiausias prizas — keramikės O. Grikytės sukurta „Gintarinė palmė“, paveikslas, kitų suvenyrų ir 1,000 litų. Čia dainininkas atliko beveik dvi valandas trukusį savo senųjų dainų kon-

Valdo Adamkaus paskaita: „Išėivija ir Lietuva“

Balandžio 29 dieną, penktadienį, 7:30 v.v. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje, Valdas Adamkus skaitys paskaitą „Išėivija ir Lietuva: nuo žmonių tarpusavio santykių iki gamtos tarša. Tarša Lietuvoje tapo tautine nelaime.“

Paskaitininkas ypatingai kreips dėmesį į problemas, kurias sprendžiant sutampa abiejų pusių nuomonė, bet taip pat išryškins aplinkybes, kuriose dažnai vyksta aštrios kolizijos ir nesutarimai tarp dviejų mentalitetų: lietuviškai-amerikietiško ir susiklosčiusio Lietuvoje po Antrojo pasaulinio karo. Atsiranda net nuomonių, kad daugeliu atvejų šis reiškinys primena skirtingumų tarp dviejų atskirų tautų. Apibūdinamas šios trinties psichologinius aspektus, Valdas Adamkus bandys numatyti, kokią pobūdžio santykiai ateityje susidarys tarp abiejų lietuvių bendruomenės.

Kita lietuvių imigracijos į Ameriką banga prasidėjo po Antrojo pasaulinio karo. Ši naują egzodą iššaukė grynai politinės priežastys. Sukeltas buvo ištisas mechanizmas Lietuvai išvauduoti. Tuo pačiu metu pati Lietuva žūrėjo į užokeaninę išėiviją kaip tautos laisvės įkūnijimą ir tėvynės išlaisvinamąją jėgą.

Tačiau, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, netekus jun-

Valdas Adamkus

giantios grandies tarp abiejų lietuvių centrų, netikėtai iškilo aštrus santykių įtempimas. Valdas Adamkus charakterizuos lietuviškumo aspektus Lietuvoje ir išėivijoje, o taip pat bandys išaiškinti šių aspektų priežastis, istorines šaknis.

Skirtingos politinės, ekonominės, buitinės bei gamtinės

certą. O kaip spauda rašo, „Lango“ klube „buvo tiek meilės, susižavėjimo ir kitų kilnių aistrų, kad jei kas būtų turėjęs jos matavimo aparatą, St. Povilaiciui gerbėjai patektų į Guinnesso knygą“.

Apie Stasių Povilaitį būtų galima daug rašyti. Tai turbūt vienintelis ir nepakartojamas lengvosios muzikos dainininkas Lietuvoje pokario metais. Daug kas jį lygina su prieškariniu Antanu Šabaniausku, kuomet lietuviškoji estrada tada žengė pirmuosius žingsnius. Dar ir šian-

dien Stasio Povilaicio lyrinė, tradicinė muzika yra populiari — jos dar nepajėgia užgožti nė trankusis rokas ar jį panaši. Ir šiandien jis yra pats populiariausias dainininkas Lietuvoje, reguliariai koncertuojantis įvairiuose Lietuvos miestuose ar net miesteliuose.

Pernai rudenį jam pasitaikė proga į JAV bent trumpai užsukti kitais reikalais, tad Čikagoje ir Lemonte greitomis buvo suorganizuoti koncertai. Apie juos keli šilti rašiniai įdėti ir *Draugo* kultūriniam priede (čia ypač puikus buvo aktorius Petras Steponavičius rašinyje apie dainininką). Tada Stasys Povilaitis pažadėjo kitais metais (taigi 1994-aisiais) čia vėl atvažiuoti. Taip jis ir padarė ir jau nuo balandžio mėnesio pradžios koncertuoja JAV lietuviams.

Balandžio mėnesio pabaigoje Stasio Povilaicio susilauksime ir Čikagoje ir čia Jaunimo centro didžiojoje saleje balandžio 30 dieną jis duos savo dainų koncertą, kuriame bus daug praeitųjų jo dainuotų dainų, o taip pat ir naujų. Į kelionę dainininkas pasiėmė savo naujai įrašytų garsinių kasetių su puikiais kūriniais, pavadintų „Aidi, aidi“. Iš tikrųjų šis pavadinimas yra simbolinis, nes jo dainuojamos dainos dabar aidai turbūt kiekvienoje lietuvių šeimoje tėvynėje, jos jau stipriai pradėjo aidėti ir išėivijoje, kur tik gyvena mūsų tautiečiai. Ne be reikalo jis yra gavęs įžymiąją premiją už „lietuvių nacijos formavimą“ (gal geriau tikėtų lietuviškesnis pavadinimas — „už lietuvių tautos formavimą“?).

niekada nebūtų taisė Donelaičio, kuris buvo parašęs:

*Šalčių pramonės su ledais
sugaišti pagavo,
Ir putodams sniegs visur
šūdą pavirto.*

Motiejus Valančius ar Vaižgantas kai kuriais savo posakiais taip pat būtų papiktinęs ne vieną šventėivą. Aš — ne vyskupas, ne kanauninkas, todėl ir buvau vainuojamas už per dažną to š... vartojimą „Barakudose“. Pasiėdau ant stalo rankraštį ir perversęs radau, jog šį kai kam didžiai nemalonų žodį esu paminėjęs tik vieną vienintelį kartą:

„Avis arba avinas, kai ilgiau pabūna priištąs, jį gali paleisti — vis tiek nuo kuolo toli nenueis. Jei ir kuolo nebus, aplink kupstą ar karvašlįdį vaikščios ratu“.

Nemanau, kad spektaklio režisierius Petras Maželis ka nors būtų pridėjęs nuo savęs. Atvirkščiai — jo patiriamas išbraukiau kai kurias pipiringas žemaitiškes. Vienas komedijos personažas netgi demonstruoja savo išradimą („Vyte, pazirink bite“), kuris tariai sukaupia betiksliai išėiviojamą pykčio ir keiksmų energiją.

Tas mano tautiečių šventėivškumas, be abejo, padės man labiau subalansuoti savo simpatijas, nuomonę apie šauniąją mūsų išėiviją. Nuoširdžiai dėkoju savo kolegai Algirdui Landsbergiui už donkichotiškas pastangas mane apginti. Abudu matom, kad graudenti, gąsdinti, marinti nuoboduliu kur kas lengviau, negu mėginti pajaukinti, palinksminti žmones. Apgailestauju, kad dėl piktų recenzijų kai kurių miestų lietuvių bendruomenės nebeįdrįso kviesti LA vaidintojų į savo sceną.

O lietuvių maža ne vien dėl to, kad jų mažokai gimsta. Mes taip savuosius auklėjame ir mylim, jog jau ne vienas, gimęs lietuviu, atsiduso ir ilgainiui nustojo juo vaidintis.

Kazys Saja
Vilnius, Lietuva

Amžinoji versmė

Ateinanti penktadienį, balandžio 29 dieną, 7 v.v. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje, bus atidaryta Rimanto Dichavičiaus fotografijos darbų paroda „Amžinoji versmė“. Paroda vyks nuo balandžio 29 iki gegužės 5 dienų.

Lietuviškajam *Ievos* žurnalui, pristatant jo kūrybą, Rimantas Dichavičius rašė:

„Ieva — visų moterų apibendrintas vardas.

Visos Jūs Ievos, tik kiekvienas iš mūsų sukuria savąjį Ievai papildomą vardą.

Kas gražiausia ir brangiausia šiame pasaulyje — viskas po jūsų kojomis.

Skambiausi ir švelniausi žodžiai per ištisus amžius supinti į Poezijos (sielos šauksmo) vainikus.

Nors poetai tūkstančius metų rašė, menininkai akmenyje ir drobėje ieškojo formos ir spalvos ir linijos...

bet taip ir nesurado Tau priylgstančios...

Nes tu pradžią pradžia.

Nes tu Amžinoji versmė.

Tu ta pati ir visados kita.

Tu keitiesi kas akimirka. Tu žėri kaip vaivorykštė visom spalvom.

Tu spindi kaip brangakmenis nuo mažiausio virptelejimo.

Ir mes šiandien, tarsi tie amžinieji Meno Sizifai, ieškome to stebuklingo vie- nintelio žodžio, vaizdo...

Ši Rimanto Dichavičiaus

bėms išlaikyti?

Valdas Adamkus yra vienas iš tų išėivijos veikėjų, kurie geriausiai yra pasiruošę atsakyti šioje paskaitoje kelsimus klausimus. Jis asmeniškai susidūrė su psichologinių bruožų ir elgesio skirtingumais tarp Lietuvos ir Amerikos lietuvių, įskaitant ir abiejų pusių vadovus. Jis yra giliai įsitraukęs į lietuvišką politinę veiklą. 1993 metais Lietuvos prezidento rinkimų metu jis buvo Stasio Lozoraičio kampanijos pirmininku. 1989 metais jam buvo suteiktas Vilniaus universiteto garbės daktaratas. Jis yra aukštas Amerikos vyriausybės padavimas, Environmental Protection Agency Midwestern Region direktorius. 1985 metais prezidentas Reagan suteikė jam Distinguished Executive Presidential Rank Award — aukščiausią apdovanojimą, kuris gali būti suteiktas valstybinės civilinės įstaigos pareigūnams.

Po paskaitos bus vaisės.

Ši paskaita yra remiama Illinois Humanities Council, the National Endowment for the Humanities, the Illinois General Assembly.

Nuomonės ir pastabos

Kodėl rusų tiek daug, o lietuvių tiek maž

Jeigu šis klausimas sudomino jus, iš anksto susitarkim, kad nebūsim šventėivos, neskubėsim išmesti nepatinkančio žodžio iš dainos apie mūsų gimtąją kalbą.

Iki šiol nežinomas man geradaris yra užsakęs *Draugą*, kurį gaunu su nemažu pavėlavimu — visos savaitės numerius viename voke. Vartydamas šį platų dienraštį (kuris pernai išspausdino ir mano trejetą straipsnių), patyriau, jog nenorom būsiu priviręs košės — minėtasis *Draugas* srebija srebija ir niekaip neišsrebija. Vis nenutyla atgarsiai apie Los Angeles Dramos sambūrio parodytą spektaklį „Barakudos“. Gal man, kaip autoriui, nieko nežinantiesiems apie šį veiklą vertėtų paaiškinti, kuo užtaisyta toji „bomba“, ir tuo pačiu šį bei tą pasakyti tulžingiems mano kritikams?

Aš pats maniau, jog šis veiklas bus labiau panašus į lietuviško darželio bijūną, kokį seniau kaimo bernai užsikišdavo sau už kepurės „Barakudų“ pagrindinis veikėjas Antanas Girdžius kadaise buvo toks bernas, dabar jau pagyvenęs ir pasiturintis Amerikos pilietis. Trumpiau šnekan, šią komediją parašiau iš dėkingumo nemažam būriui savo bičiulių Kalifornijoje ir iš pagarbos bei simpatijų šauniam, stabiliam Los Angeles Dramos sambūriui. „Barakudų“ spektaklio, deja, negavau pamatyti, todėl mano polemika su kritikais gali pasirodyti tokia pat nekorektiška, kaip ir jų puolimas, nepasikačius komedijos teksto.

Šiaip ar taip, aišku tik viena: teatrui rašančio lietuvių (ir dar aštrialiežuvių) „pyragai“ vakar ir šiandien lieka tie patys, nepaisant tų smulkmenų, kad jau ne būna bolševikinės cenzūros, ir triukšmas dėl naujos komedijos

sklinda ne Lietuvoje, o Čikagos lietuviškoj spaudoje.

Tačiau pradžioj jums žadėjau papasakoti, kodėl lietuvių tiek maž...

1957 metais, dar tebestudijuodamas, buvau parašęs trejetą linksmų komedijų. Pirmosios dvi per daug neužkliuvo, o dėl trečiosios, „Septynių ožkėnų“, susilaukiau grėsmingų kaltinių, jog įžeidžiau darbščius kolkiečius, apjuodinau šviesią tarybinę tikrovę. Spektaklis Klaipėdos dramos teatre, į kurį plaukė žiūrovai iš visos Žemaitijos, buvo uždraustas. Vilniuje netrukus buvo suruoštas jungtinis kūrybinių sąjungų plenumas (rašytojai, dailininkai, kompozitoriai). Visi buvo vanojami, bet pagrindinis atpirkimo ožys buvau aš, maniau dabar nuo manęs jie lups septynis kailius.

Vakare, plenumui pasibaigus, visų trijų menų korifejai ir svečiai iš Maskvos susirinko paūžti į „Neringos“ kavinę, kuri tuomet buvo laikoma reprezentacine. Kai visi gerokai išilinksmo, nuo stalo pakilo įraudęs ir apsunęs Teleforas Kulakauskas. (Jeigu jis nebūtų pasinėšęs į grafiką, būtų galėjęs tapti garsiu komiku.) Vyras kaip mūras, vėslus tutulės veidas, ir plonas, tarytum vaikiškai naivus balse- lis. Atsisotojo Teleforas priešruvenančio kavinės fontanelio ir kreipėsi į liaudį, išskeldamas tiems laikams be galo rizikingą klausimą:

— Ar jūs žinot, draugai, kodėl rusų tiek daug, o lietuvių taip maž?

Vieni apsimetė, jog neišgirdo, kiti nušėiuvo, apmirė. Saugumo uosliai pastatė ausis arba paslaugiai išvertė klausimą didiesiems broliams.

— Jūs paklauskite, kaip lietu-

viai keikiasi, — porino toliau Kulakauskas. — Kad tave perkūnas! Kad tu kur skradžiai! Velniai tave griebtu! Kad tave kur zuikiai subadytu! Žaltys nusmaugtu... Kad tu sudegtum! Kad tu visą amžių iš algos gyventum! Argi ne taip? O rusai — „žiop žiop vašu matj“... Nuo to, kaip žinot, vaikų vis daugiau ir daugiau.

Štai toks amžinatilįs Teleforo Kulakausko atsakymas. Bet aš jį dar mėginsiu papildyti.

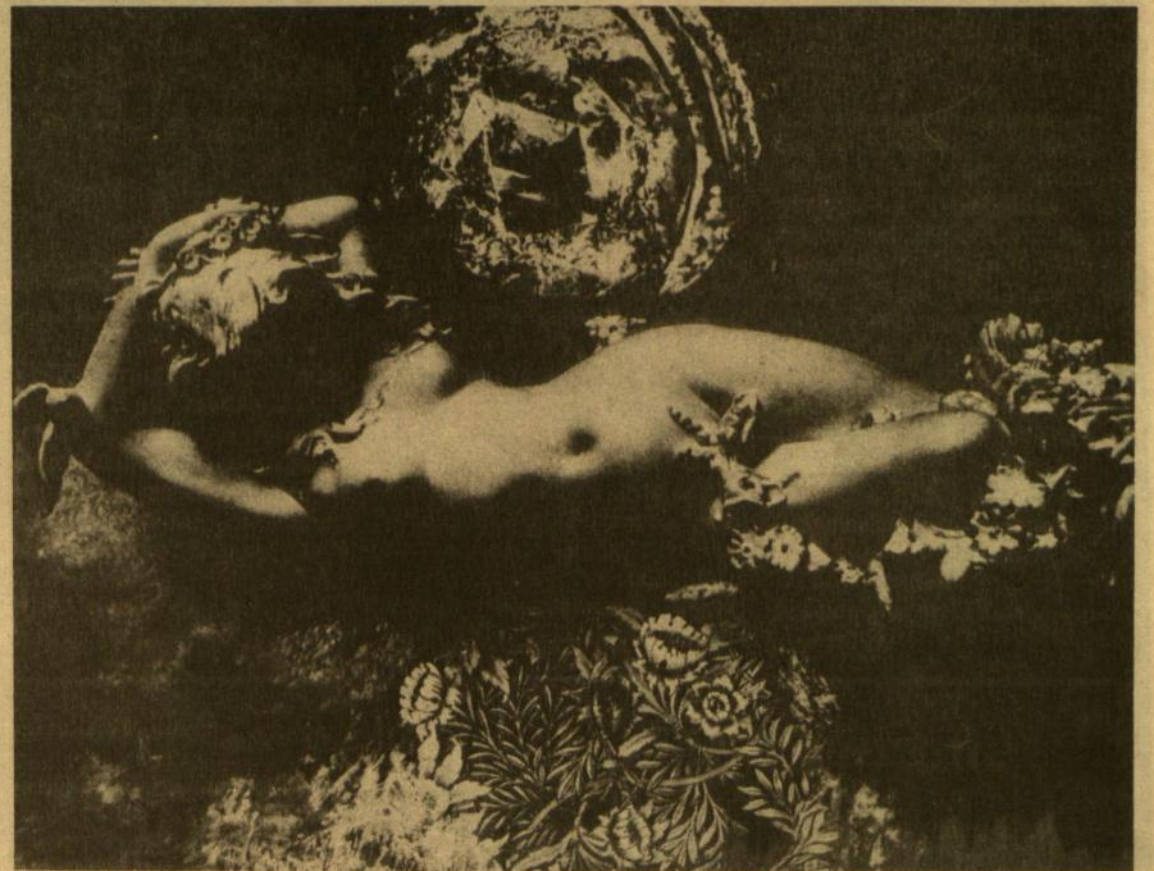
Praėjus dešimčiai metų, gavau leidimą aplankyti Kalifornijoje gyvenantį brolių. Ta pačia proga dar aplankiau New York'ą, Boston'ą, Čikagą, pamaciau keletą amerikoniškų spektaklių ir pramoginių koncertų. Buvau paširpęs begėdiškaisiais žodžiais ir gestais, kurie visai nekėlė žiūrovų pasipiktinimo.

Dabar kas vakarą per tris Lietuvos TV kanalus skamba tie angliški „fakai“ (studijuodami mes taip sutrumpintai vadinavom fakultetus. Mano „fakas“ buvo lietuvių kalba ir literatūra).

Amerikoniškų filmų dialogai verčiami į mūsų kalbą: sako „su- knistas“, „sušiktas“ arba „sumautas“. Išėina, kad mano kritikams šie žodžiai kliūva labiau negu angliškiesiems, kasdieną girdimi originalai? O gal tai nenu- maldomas noras žūt būt „sumauti“, „apknisti“ šalia išdygusių brolių lietuvių?

Kai tada sugrįžau iš savo jaunatinės kelionės po JAV, Jonas Jurašas Kaune šauniai pastatė bene patį įžiliausią mano veiklą „Mamutų medžioklę“, kuris galiausiai taip pat buvo uždraustas. Tasyk pylos gavau net iš amerikono Gedrimo, kuris vienam išėivijos laikrašty mane sutaršė straipsnyje „Saja medžioja mamutus“. Mūsų tėvynainiui pasirodė, kad aš užsimojau pasi- šaipyti iš „mamutų“ Amerikoje. Dabar paaiškėjo, kad jų iš tikrų jų esama ir šiaip, ir anapus.

Žemaičiai turėtų labiau mane suprasti — tai dori, kantrūs, tačiau liežuvingi žmonės. Jie

Rimantas Dichavičius

„Maza“